

УДК 378.091.21:39

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/49-2-30>**Ольга ТКАЧЕНКО,***orcid.org/0000-0002-6413-4839**доктор педагогічних наук, професор,**професор кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти**Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
(Кропивницький, Україна) o_tk17@ukr.net*

ЕТНОПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ ВЧИТЕЛЯ-ВИХОВАТЕЛЯ

У статті в ракурсі педагогіки партнерства розглянуто поняття партнерської взаємодії та виявлено його зміст щодо роботи з батьками учнів з урахуванням етнопедагогічного аспекту професійної діяльності вчителя-вихователя. Актуальність проблеми зумовлена поліетнічним складом населення України та сучасними тенденціями інтенсифікації міжетнічних контактів і міжнародного співробітництва у сфері освіти.

Стаття спрямована на визначення змісту партнерської взаємодії вчителя-вихователя у контексті етнопедагогічної компетентності професіонала в галузі освіти, цінного для відповідної підготовки професіонала у галузі освіти.

Аналіз сутності поняття «педагогічне партнерство» виявив його зв'язок зі співробітництвом у сфері освіти. Вчитель-вихователь, зорієнтований на партнерство у своїй професійній діяльності, повинен організовувати рух до співробітництва з учасниками педагогічного процесу без насилля і конкуренції. Порівняння сутності та принципів педагогічного партнерства і педагогічного співробітництва дало змогу виявити специфічні особливості партнерської взаємодії та сформулювати принципи роботи вчителя з батьками учнів на партнерських засадах.

Зміст партнерської взаємодії вчителя з батьками учнів визначено у контексті етнопедагогічної компетентності, що відповідає професійним компетентностям сучасного вчителя, зокрема психологічній, емоційно-етичній та компетентності педагогічного партнерства, які передбачають спроможність вчителя-вихователя розуміти унікальність та різноманіття людей як представників різних культур, враховувати на цій основі індивідуальні особливості суб'єктів взаємодії, забезпечувати конструктивну і безпечну взаємодію з учасниками освітнього процесу в різних формах роботи.

Етнопедагогічний аспект змісту партнерської взаємодії представлено в окремих структурних та функціональних складниках етнопедагогічної компетентності вчителя-вихователя, серед яких особливу актуальність для організації партнерської взаємодії у педагогічному процесі мають гносеологічний, гуманістичний, комунікативний та виховний.

Ключові слова: педагогіка партнерства, партнерська взаємодія з батьками учнів, етнопедагогічна компетентність вчителя-вихователя.

Olga TKACHENKO,*orcid.org/0000-0002-6413-4839**Doctor of Pedagogic Sciences, Professor,**Professor at the Department of Pedagogy of Preschool and Primary Education**Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University**(Kropyvnytskyi, Ukraine) o_tk17@ukr.net*

ETHNOPEDAGOGICAL ASPECT OF TEACHER-EDUCATOR PARTNERSHIP INTERACTION

In the perspective of partnership pedagogy, the article considers the concept of partnership and reveals its content in working with parents of students, taking into account the ethnopedagogical aspect of the professional activities of teachers. The urgency of the problem is due to the polyethnic composition of the population of Ukraine and current trends of intensification of interethnic contacts and international cooperation in education.

The article is aimed at determining the content of the partnership interaction of teacher-educator in the context of ethnopedagogical competence of a professional in the field of education, valuable for the appropriate training of a professional in the field of education.

Analysis of the essence of the concept of "pedagogical partnership" revealed its connection with cooperation in education. A teacher-educator, focused on partnership in their professional activities, should organize a movement for cooperation with participants in the pedagogical process without violence and competition. Comparison of the essence and principles of pedagogical partnership and pedagogical cooperation made it possible to identify specific features of partnership and formulate the principles of work of teachers with parents of students on a partnership basis.

The content of partnership between teachers and parents is defined in the context of ethnopedagogical competence, which corresponds to the professional competencies of modern teachers, including psychological, emotional and ethical and pedagogical partnership competencies, which include the ability of teacher-educator to understand based on the individual characteristics of the subjects of interaction, to ensure constructive and safe interaction with participants in the educational process in various forms of work.

Ethnopedagogical aspect of the content of partnership is presented in some structural and functional components of ethnopedagogical competence of the teacher-educator; among which epistemological, humanistic, communicative and educational are especially relevant for the organization of partnership in the pedagogical process.

Key words: pedagogy of partnership, partnership with parents of students, ethnopedagogical competence of the teacher-educator.

Постановка проблеми. Новий рівень розвитку системи освіти зумовлює потребу в реалізації сучасних підходів до організації педагогічного спілкування, що ґрунтуються на партнерстві. Усвідомлення вимог цього принципу, сфер професійної взаємодії вчителя-вихователя, який живе в державі з поліетнічним складом населення, працює в умовах інтенсифікації міжетнічних контактів і міжнародного співробітництва у сфері освіти, актуалізує переосмислення та врахування в процесі підготовки професіоналів у галузі освіти етнопедагогічного аспекту реалізації вимог принципу партнерства.

Аналіз досліджень і публікацій з цієї проблеми. Ідеї педагогіки партнерства знайшли розвиток у наукових працях та педагогічній діяльності А. С. Макаренка, В. О. Сухомлинського, І. П. Іванова, Ш. О. Амонашвілі, С. М. Лисенкової, В. Ф. Шаталова та інших вчених. Окремі теоретичні аспекти проблеми організації професійного спілкування, партнерської взаємодії педагога відображено в роботах І. А. Зязюна, В. А. Кан-Калика, Л. В. Корінної, О. П. Коханової, В. А. Семиченко.

Етнопедагогічну професійну діяльність вчителя, вихователя віддзеркалено в дослідженнях О. С. Березюк, О. М. Воєділової, Н. В. Лисенко, О. М. Лисенко, В. О. Николаєва та інших науковців. Питання уточнення змісту педагогічного партнерства в контексті етнопедагогічних аспектів діяльності вчителів-вихователів не знайшли висвітлення у науковій літературі, що й зумовило мету цієї статті.

Мета дослідження – визначення змісту партнерської взаємодії вчителя-вихователя у контексті етнопедагогічної компетентності професіонала у галузі освіти.

Виклад основного матеріалу. Партнерство називають стратегією взаємодії, яку повинен реалізувати сучасний педагог. Сутність цього поняття не знайшла належного вивчення в педагогіці, хоча окремі ідеї цього напрямку розвитку педагогічної науки втілювались прогресивними вчителями, вихователями в життя на практиці.

У психології партнерство розглядають як процес, що розвивається від «простого співіснування індивідів до тісного співробітництва» (Психологічний, 1982: 119). Прибічники гуманістичної педагогіки наголошували на важливості реалізації у виховному процесі, у певній стратегії взаємодії, зокрема і партнерській, положень педагогіки ненасилля (Педагогічна, 2004: 145), ґрунтованій на діалогічному спілкуванні, переконливій регуляції поведінки партнера (Бех, 2003: 54), що забезпечує актуалізацію процесів саморегуляції, творчості та самореалізації особистості. Співробітництво та партнерство, на думку вітчизняних і зарубіжних вчених, не передбачає боротьби за пріоритет, що притаманно конкуренції. Отже, вчитель-вихователь, зорієнтований на партнерство у своїй професійній діяльності, повинен організувати рух до співробітництва без насилля і конкуренції.

Співробітництво у відповідній галузі педагогіки визначено як «спільну діяльність вчителя і учня, що ґрунтується на взаєморозумінні, єдності інтересів і прагнень» (Гончаренко, 1997: 251). У Концепції Нової української школи партнерство і співробітництво подано як ідентичні поняття, що свідчить про недостатню розробленість цих положень на час створення документа (Нова, 2017: 16).

Цінними для розвитку педагогіки партнерства виявляються результати досліджень О. В. Вознюка, який вирізняє суттєві відмінності партнерства від співробітництва. Аналіз характеристик партнерства і співробітництва, які представлені в роботах О. В. Вознюка, О. В. Педько, О. В. Трухан, дає змогу сформулювати такі специфічні особливості партнерства у сфері освіти: передбачає взаємодію в усіх соціальних сферах, пов'язаних з організацією педагогічного процесу; не виключає можливості появи негативних моментів у цій взаємодії, які важливо передбачити та усунути; націлене на спільну працю з досягнення освітніх завдань, а не на розваги; ґрунтується на партнерській мотивації дій учасників педагогічного процесу; зорієнтоване на винятково позитивне ставлення до партнерів по взаємодії.

Аналіз мети і змісту співробітництва та партнерства учасників педагогічного процесу дає змогу орієнтуватись переважно на співробітництво у роботі з учнями та на партнерство у взаємодії з батьками учнів, колегами по роботі і професії.

Співробітництво вчителя-вихователя з вихованцями, учнями, близьке до партнерських взаємин, вможливають індивідуалізація навчання і виховання, якісна організація диференційованого навчання, створення комфортних умов для формування особистості дитини, її адекватної самооцінки, спроможності до вільного самовиявлення в різних видах діяльності, зокрема і творчій, побудова нового розвивального освітнього середовища (Ткаченко, 2021: 325).

Партнерські взаємини педагога з батьками дають змогу підвищити якість родинного виховання та відповідальність батьків за результати навчання їхніх дітей, оперативно реагувати на проблеми, що виявляються у поведінці дитини, усувати причини можливих конфліктів, удосконалювати педагогічний процес загалом тощо. Оскільки партнерство значною мірою реалізується у спілкуванні з батьками учнів, то надалі у представленій статті ми будемо мати на увазі саме цю сферу вияву партнерської взаємодії професіонала в галузі освіти.

Зміст педагогічного партнерства корелює з принципами організації цього процесу. Як засвідчило зіставлення традиційних принципів спільної роботи вчителя з батьками учнів, принципів педагогіки партнерства та специфічних особливостей цієї стратегії, у роботі з батьками в умовах партнерської взаємодії вчителі-вихователі повинні дотримуватися вимог наступних принципів: доброзичливості й позитивного ставлення до партнерів взаємодії; вияву тактовності й толерантності у взаємодії; уважності до пропозицій та ініціатив батьків учнів; своєчасного реагування на зауваження учасників педагогічного спілкування; забезпечення розподіленого лідерства у роботі з батьками; добровільності прийняття зобов'язань учасниками взаємодії; обов'язковості виконання партнерських домовленостей всіма батьками учнів.

Окремі з названих принципів знаходять віддзеркалення в положеннях Професійного стандарту вчителя закладу загальної середньої освіти, в якому виокремлено професійні компетентності сучасного вчителя-вихователя, здатного до педагогічного партнерства (Професійний, 2020: 7). Партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу, за цим документом, передбачає сформованість таких професійних компетентностей вчителя: психологічної, емоційно-етичної та ком-

петентності педагогічного партнерства. Окремі компетентії сучасного педагога: врахування індивідуальних особливостей суб'єктів взаємодії (психологічна компетентність); забезпечення конструктивної і безпечної взаємодії з учасниками освітнього процесу, розуміння унікальності та різноманіття людей як представників різних культур (емоційно-етична компетентність); залучення батьків до партнерської взаємодії в різних формах роботи (компетентність педагогічного партнерства), – ефективно реалізуються за умови врахування етнопедагогічного аспекту професійної діяльності вчителя-вихователя.

На деякі етнопедагогічні аспекти професійної діяльності вчителя сучасного закладу освіти звертає увагу Л. В. Корінна, яка в описі роботи Комунального закладу «Житомирський обласний ліцей-інтернат для обдарованих дітей» Житомирської обласної ради м. Житомир з батьками наводить приклад соціального партнерства. Таким прикладом є організація спільно з батьківською громадою Фестивалю районів області, у ході якого організовано різні форми роботи з батьками, націлені на плекання та шанування національних традицій тощо (Корінна, 2019).

Наявність етнопедагогічних аспектів професійної діяльності сучасного вчителя-вихователя зумовлені потребою в діяльності педагога, спроможного осмислити закономірності соціалізації особистості з огляду на традиції та трансформацію соціокультурного простору, організувати на цій основі культуровідповідне освітнє середовище, усі компоненти якого наповнені людським сенсом, допомогти дитині та молодій людині самореалізуватися, виявити власний творчий потенціал у всіх сферах життєдіяльності. Таку діяльність спроможний організувати професіонал в галузі освіти, що є носієм своєї національної культури та спроможний урахувати у професійній діяльності педагогічні надбання різних народів, який володіє етнопедагогічною компетентністю.

Етнопедагогічна компетентність фахівця в галузі освіти актуалізована етносоціальною структурою України, яку за складом населення відносять до держав з поліетнічним складом населення (Етносоціальна, 2004: 8). В етносоціальній структурі країни виокремлюють українську націю та етнічні меншини, до яких відносять такі етнічні групи: азербайджанці, білоруси, болгары, вірмени, греки, грузини, естонці, євреї, литовці, молдовани, німці, поляки, рома, росіяни, румуни, словаки, татари, угорці, чехи тощо. У багатьох етнічних спільнот населення України існують внутріетнічні групи – субетнічні утворення, які

внаслідок різних причин зберігають специфічні риси культури, діалектні особливості мови та самоназву (Етносоціальна, 2004: 6–7). Аналіз етнічного складу населення України свідчить, що представники ста тридцяти етносів, крім корінних жителів, переселились на Україну із Західної Європи, різних частин Азії, Америки, Африки, Австралії. Отже, потреба етнопедагогічної компетентності фахівців у галузі освіти зумовлена загальними тенденціями у розвитку педагогіки як науки та світовими міграційними процесами, до яких залучена Україна.

Етнопедагогічну компетентність фахівця у галузі освіти трактовано нами як різновид професійної компетентності педагога, що виявляє рівень засвоєння фахівцем різних видів досвіду: досвіду пізнавальної діяльності в галузі етнопедагогіки, емоційно-ціннісних відношень щодо нього; досвіду творчої діяльності в оперуванні етнопедагогічною інформацією; певного досвіду розв'язання педагогічних проблем, пов'язаних із застосуванням на теоретичному та практичному рівнях надбань етнопедагогічної культури. Відповідно, етнопедагогічна компетентність передбачає опанування педагогом системи знань про етнос, народні погляди на дитину, її вікову періодизацію, родину та особливості родинного виховання дітей; мету, завдання, принципи, правила, методи, засоби, прийоми, форми навчання і виховання юних поколінь; особливості виховання патріоталіцаря та формування в дітей зорієнтованості на національне й загальнолюдське; педагогіку народного календаря та специфіку виховання засобами різних видів народного мистецтва; народні погляди на ідеали дорослого, вихователя, учителя, їхні обов'язки перед дітьми, підлітками й молоддю тощо (Ткаченко, 2013: 30–31).

У процесі оволодіння етнопедагогічною компетентністю майбутній фахівець у галузі освіти знайомиться з різними педагогічними культурами, виховними системами народів світу, які різняться виховними ідеалами, низкою принципів навчання і виховання, формами, засобами, методами та прийомами педагогічного впливу, поглядами на особистість вихователя, учителя, співвідношенням прогресивних та пережиткових ідей і явищ з позиції сучасної офіційної педагогіки.

Учитель-вихователь зі сформованою етнопедагогічною компетентністю на основі аналізу багатовікового народного педагогічного досвіду, осмислення явищ у сфері освіти, виявлення традиційності і ступеня новизни конкретних педагогічних систем та їх елементів здатен гнучко реалізувати вимоги певних принципів в умовах

діалогічного педагогічного спілкування, запропонувати власні інновації та втілити їх у життя з урахуванням етнічної належності певного контингенту школярів, вихованців, стереотипів виховних впливів їхніх батьків, творчо застосувати етнопедагогічний матеріал (народні задачі, жарти, примовки, прислів'я, ігри, пісні, твори декоративно-ужиткового мистецтва тощо) під час різних форм навчання і виховання, у процесі організації партнерської взаємодії з батьками учнів.

Характеристику етнопедагогічного аспекту партнерської взаємодії ми вважаємо можливим дати в контексті етнопедагогічної компетентності. Оскільки зміст етнопедагогічної компетентності вчителя-вихователя визначається структурно-функціональною будовою цього виду професійної компетентності педагога, то для опису етнопедагогічного аспекту змісту партнерської взаємодії звернемось до характеристики окремих структурних (мотиваційно-ціннісного, когнітивного, операційно-технологічного, індивідуально-особистісного) та функціональних (гносеологічного, гуманістичного, комунікативного, навчального, виховного, нормативного, інформаційного) складників етнопедагогічної компетентності. Відповідно, партнерська взаємодія вчителя-вихователя з батьками учнів може бути представлена такими професійними компетенціями, що відповідають структурним частинам етнопедагогічної компетентності:

а) мотиваційно-ціннісний компонент реалізується в етнопедагогічній спрямованості професійної діяльності, зокрема й у роботі з батьками учнів; актуальній готовності до використання загальнокультурного й етнопедагогічного фонду знань у процесі організації партнерської взаємодії учасників педагогічного процесу; бажанні оволодіти здобутками народної педагогічної культури та творчо їх застосовувати в процесі роботи з батьками (хоча б з метою уточнення змісту різних напрямів виховання сучасних дітей, врахування традиційних поглядів батьків учнів на виховання, врахування етнічного менталітету батьків учнів, вихованців у процесі організації діалогічного педагогічного спілкування); переконаності в наявності перспективних для сьогодення педагогічних ідей в народнопедагогічному досвіді, у цінності етнопедагогічної освіти для осмислення та реалізації положень педагогіки партнерства; усвідомленні потреби врахування здобутків етнопедагогіки в процесі формування особистості учнів, представників різних національностей; націленості на вияв професійної творчості в рамках етнопедагогічної самоосвіти та етнопедагогічної діяльності, зокрема й у спілкуванні з батьками учнів;

б) когнітивний компонент виявляється у компетентному оперуванні етнопедагогічними фактами, які є елементами сформованої системи етнопедагогічних поглядів вчителя-вихователя, у ході роботи з батьками, переконливого регулювання їхньої діяльності; орієнтації в основних ціннісно-сміслових етнопедагогічних домінантах та їх проекції на проблеми сучасного світу; виявленні прихованих властивостей педагогічної дійсності, цінних для партнерської взаємодії; спроможності формулювати сучасні педагогічні проблеми, сутність та розв'язання яких пов'язані з традиційними народними поглядами на виховання та народнопедагогічною практикою; поглибленні аналізу педагогічних ситуацій під час батьківських зборів, практикумів для батьків; моделюванні вирішення сформульованих педагогічних завдань з урахуванням здобутків народної педагогічної культури; створенні нових педагогічних теорій, технологій, методів, прийомів навчання і виховання на основі творчого опрацювання етнопедагогічного матеріалу, які можна застосовувати у процесі підвищення рівня педагогічної культури батьків та з метою підтримки партнерських взаємин;

в) операційно-технологічний компонент передбачає застосування фахівцями в галузі освіти етнопедагогічних знань у ході розв'язання стандартних та нестандартних педагогічних завдань під час проведення різних форм роботи з батьками (наприклад, використання народної мудрості, різних видів фольклору для вдосконалення педагогічної культури батьків, мотивування їх до взаємодії), в інноваційній та дослідницькій діяльності, у процесі педагогічного спілкування, зокрема й і з батьками вихованців для залучення їх до організації різних форм роботи з дітьми на засадах партнерства, дотримання норм етикету в моно- та кроскультурній взаємодії, створення на цій основі позитивного професійного іміджу;

г) індивідуально-особистісний компонент буде реалізовано в культурній самоідентифікації, спроможності вихователя, вчителя враховувати народнопедагогічний досвід у процесі власного професійного самовдосконалення, під час самодіагностики сформованості зазначеного виду педагогічної компетентності тощо. Важливими якостями особистості та відповідними компетенціями, які повинні бути сформовані в учителя, вихователя, спроможного до організації педагогічного партнерства, та які формуються у процесі набуття етнопедагогічної компетентності, є наступні: доброзичливість; людяність; педагогічна тактовність; толерантність; емпатійність; порядність; справедливість; відповідальність; готовність до добро-

вільної взаємодії; спроможність до справедливого розподілу обов'язків; здатність бачити і приймати недоліки свої та іншої людини; спроможність до організації діалогічного спілкування; здатність керувати різноманітним за складом колективом; розвинене раціональне мислення; спроможність до створення власного творчого самопочуття в різних ситуаціях партнерської взаємодії.

Серед функціональних компонентів етнопедагогічної компетентності особливу актуальність для організації партнерської взаємодії у педагогічному процесі, на нашу думку, мають гносеологічний, гуманістичний, комунікативний та виховний. Вони визначають такий зміст етнопедагогічної компетентності професіоналів у галузі освіти, які спроможні організувати партнерську взаємодію з батьками вихованців, учнів:

– гносеологічний – передбачає оперування матеріалами різних складників народної педагогіки (родинознавства, народного дитинознавства, народного виховання, народної дидактики, народної педагогічної деонтології), їх критичне переосмислення з метою поглиблення уявлень про педагогічне партнерство; спроможність до виявлення проблем сучасної педагогіки, розв'язання яких можливе із врахуванням здобутків етнопедагогіки; плідний аналіз праць відомих педагогів, мислителів про народну педагогіку, якісне порівняння педагогічних традицій різних народів, які містять і певну роботу з батьками вихованців; розробку на цій основі власних виховних систем; організацію етнопедагогічного дослідження та наукового дослідження проблем етнопедагогічного характеру, що стосуються і роботи з батьками учнів, представниками різних національностей;

– гуманістичний – реалізується на рівні оперування матеріалами народного дитинознавства; прийняття дітей будь-якої національності, раси, усвідомлення їхньої неповторності; розуміння стану учнів та батьків, спроможність до позитивної оцінки їхніх організаторських та виконавських можливостей; здатність діяти в умовах полікультурного середовища відповідно до принципів педагогічного такту; спроможність створювати у своїй свідомості оптимістичний образ особистості вихованця як результату продуктивного педагогічного партнерства;

– комунікативний – орієнтує на налагодження зв'язку з учнями, їхніми батьками та іншими членами родини, представниками різних національностей; керування правилами міжнаціонального спілкування, тактовне застосування прийомів рефлексивного слухання в умовах такого виду спілкування; спроможність знайти індивідуаль-

ний підхід до кожної дитини через застосування засобів і прийомів народної педагогіки; організацію діалогічного спілкування в умовах багатонаціонального дитячого колективу та батьківської групи; застосування різних прийомів педагогічної взаємодії, що попереджають виникнення конфліктних ситуацій; орієнтація на позитивне в намірах і діях батьків; володіння технікою виразного виконання фольклорних творів, зацікавлення батьків учнів іншим етнопедагогічним матеріалом тощо;

– виховний – націлює на творче оперування матеріалами народного виховання, народної педагогічної деонтології в процесі організації різних напрямів виховання, різних форм роботи з батьками та іншими членами родини; на відкритість до інновацій в організації виховного процесу, уміння знаходити в них елементи традиційності; на застосування фольклорних творів, витворів декоративно-прикладного мистецтва для формування у дітей різних якостей особистості та коригування з цією метою виховних впливів батьків учнів тощо.

Нормативний та інформаційний компоненти етнопедагогічної компетентності виступають додатковими в організації вчителем-вихователем партнерської взаємодії. Нормативний компонент виявляється у спроможності педагога в процесі виконання менеджерської функції орієнтуватися

на відповідні етнопедагогічні цінності, застосувати перевірені багатовіковою педагогічною практикою засоби ефективної організації діяльності дітей та дорослих людей, перетворювати їх на односторонні та рівноправних учасників освітнього процесу. Інформаційний компонент професійної компетентності реалізується на рівні умінь педагога знайти та опрацювати етнопедагогічну інформацію завдяки різним джерелам; використати різноманітні діагностичні методики для отримання інформації щодо інтересів дітей культурологічного характеру, ступеня ефективності застосування в педагогічному процесі етнопедагогічного матеріалу, традиційних засобів навчання і виховання, презентації цих матеріалів батькам учнів, вихованців тощо.

Висновки. Отже, організація партнерської взаємодії вчителем-вихователем передбачає врахування різних аспектів його професійної діяльності. Якісне залучення до такої взаємодії батьків учнів в освітніх закладах країни з поліетнічним складом населення можливе за умови врахування етнопедагогічного аспекту діяльності вчителя-вихователя. Визначений зміст цього аспекту педагогічного партнерства важливо враховувати у процесі підготовки професіоналів у галузі освіти. Особливості реалізації цієї ідеї можуть виступати перспективами вивчення проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2-х кн.. Кн. 2. Київ : Либідь, 2003. 342 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
3. Етнонаціональна структура українського суспільства : довідник / В. Б. Євтух, В. Г. Трощинський, К. Ю. Галушко, К. О. Чернова. Київ : Наукова думка, 2004. 342 с.
4. Корінна Л. В. Педагогіка партнерства як основа оновленої системи особистісного та професійного розвитку учасників освітнього процесу. Педагогіка партнерства як основа розвитку суб'єктів освітньої діяльності в умовах Нової української школи : збірник науково-методичних матеріалів конференції (м. Житомир, 15 травня 2019 року). URL : <https://conf.zippo.net.ua/> (дата звернення: 08.02.2022 р.)
5. Нова українська школа: поради для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
6. Педагогічна майстерність / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; за ред. І. А. Зязюна. Київ : Вища школа, 2004. 422 с.
7. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» (2020 р.). 45 с. *Сайт Верховної Ради України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text> (дата звернення: 09.02.2022 р.).
8. Психологічний словник / за ред.. В. І. Войтка. Київ : Вища школа, 1982. 216 с.
9. Ткаченко О. М. Педагогічна творчість вчителя-вихователя в реалізації ідей педагогіки партнерства. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти*: збірник матеріалів V Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. (м. Вінниця, 22–23 квітня 2021 року) / за ред. О. А. Голюк. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2021. Випуск 10. 651 с. С. 324–327.
10. Ткаченко О. М. Теоретико-методичні засади формування етнопедагогічної компетентності майбутніх вчителів гуманітарного профілю : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Черкаси, 2013. 42 с.

REFERENCES

1. Beh, I. D. (2003). *Vihovannya osobistosti. [Cultivation of personality]: u 2-h kn.. Kn. 2.* Kyiv : Libid [in Ukrainian].
2. Goncharenko, S. U. (1997). *Ukrayinskiy pedagogichniy slovník. [Ukrainian pedagogical dictionary].* Kyiv : Libid. [in Ukrainian].
3. Ievtukh, V. B., Troshchynskiy, V. H., Halushko, K. Yu. & Chernova, K. O. (2004) *Etnonatsionalna struktura ukrayinskoho suspilstva. [Ethno-national structure of Ukrainian society].* Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
4. Korinna, L. V. (2019). *Pedagogika partnerstva yak osnova onovlenoyi sistemi osobistisnogo ta profesijnogo rozvitku uchastnikiv osvitnogo protsesu. Pedagogika partnerstva yak osnova rozvitku sub'ektiv osvitnoyi diyalnosti v umovah novoyi ukrayinskoyi shkoli. [Pedagogy of partnership as a basis for the development of subjects of educational activity in the new Ukrainian school] : zbirnik naukovo-metodichnih materialiv konferentsiyi, 15 travnya 2019 roku, Zhitomir.* Retrieved from : <https://conf.zippo.net.ua/> [in Ukrainian].
5. Bibik, N. M. (Ed.). (2017). *Nova ukrayinska shkola. [New Ukrainian school] : poradnik dlya vchitelya.* Kyiv: TOV «Vidavnichiy dim «Pleyadi» [in Ukrainian].
6. Zyazyun, I. A., Kramuschenko, L. V., Krivonos, I. F. ta in. (2004). *Pedagogichna maysternist. [Pedagogical master].* Kyiv : Vischa shkola [in Ukrainian].
7. Profesijniy standart za profesiyami «Vchitel pochatkovih klasiv zakladu zagalnoyi serednoyi osviti», «Vchitel zakladu zagalnoyi serednoyi osviti», «Vchitel z pochatkovoyi osviti (z diplomom molodshogo spetsialista)». [Profesijniy standart za profesiyami «Vchitel pochatkovih klasiv zakladu zagalnoyi serednoyi osviti», «Vchitel zakladu zagalnoyi serednoyi osviti», «Vchitel z pochatkovoyi osviti (z diplomom molodshogo spetsialista)»]. (2020). Retrieved from : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text> [in Ukrainian].
8. Voytko, V. I. (Ed.). (1982). *Psihologichniy slovník. [Psychological dictionary].* Kyiv : Vischa shkola [in Ukrainian].
9. Tkachenko, O. M. (2021). *Pedagogichna tvorchist vchitelya-vihovatelya v realizatsiyi idey pedagogiki partnerstva. Aktualni problemi formuvannya tvorchoyi osobistosti pedagoga v kontekstI nastupnosti doshkilnoyi ta pochatkovoyi osviti. [Current problems of forming a creative personality of a teacher in the context of continuity of preschool and primary education] : zbirnik materialiv V Mizhnar. nauk.-prakt. Internet-konf., 22–23 kvitnya 2021 roku, Vinnitsya. Vinnitsya: TOV «Merkyuri-Podillya». Vipusk 10. S. 324–327 [in Ukrainian].*
10. Tkachenko, O. M. (2013). *Teoretiko-metodichni zasadi formuvannya etnopedagogichnoyi kompetentnosti maybutnih vchiteliv humanitarnogo profilyu. [Theoretical and methodological principles of formation of ethnopedagogical competence of future teachers of the humanities].* Extended abstract of doctor's thesis. Cherkasi [in Ukrainian].